

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – våldtäkt (rubricering och påföljd)

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

GRA

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten MF

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 15 juni 2016 i mål B 403-16

Yrkanden

Jag yrkar att gärningen enligt tingsrättens domsbilaga 1 åtalpunkten 1 ska bedömas som våldtäkt av normalgraden och att påföljden till följd av detta ska bestämmas till fängelse i två år.

Frågan i målet

Den fråga som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är under vilka omständigheter en våldtäktsgärning kan bedömas som mindre grov.

Jag föreslår att Högsta domstolen, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt kring gärningen under åtalpunkten 1, meddelar prövningstillstånd i fråga om brottets rubricering samt i fråga om påföljd.

Bakgrund

GRA åtalades, såvitt här är av intresse, för våldtäkt genom att han med våld tvingat målsäganden att tåla en sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag. GRA ska därvid ha hållit fast målsäganden bakifrån och fört upp ett eller flera fingrar i hennes vagina när hon satt på huk med blottat underliv för att kissa.

Tingsrätten dömde GRA för våldtäkt och narkotikabrott, ringa brott, till fängelse 1 år. Våldtäkten bedömdes som mindre grov enligt 6 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken.

Enligt tingsrätten framstod målsägandens berättelse som självupplevd och tillförlitlig samt fick stöd av övrig bevisning. Åtalet var därför styrkt. När det gällde rubriceringen konstaterade tingsrätten att den lindrigare straffskalan är avsedd att tillämpas endast i undantagsfall där omständigheterna klart avviker från vad som normalt är fallet vid brottstypen våldtäkt. Enligt tingsrätten skulle därvid beaktas att själva händelseförloppet varit mycket kortvarigt och att GRA tagit bort sitt finger ur vaginan omedelbart efter det att målsägande skrikit. Frånsett penetrationen var enligt tingsrätten övriga omständigheter kring brottet inte att anse som försvårande. Våldtäkten bedömdes därför som mindre grov.

Åklagaren yrkade i hovrätten att gärningen skulle bedömas som våldtäkt av normalgraden och till följd av detta påföljden bestämmas till fängelse i två år.

Hovrättens majoritet anslöt sig till tingsrättens bedömning i frågan om skuld, rubricering och påföljd. Minoriteten, som bestod av en hovrättslagman och ett hovrättsråd, ansåg däremot att gärningen skulle rubriceras som våldtäkt enligt 6 kap 1 § första stycket och påföljden skulle bestämmas till fängelse två år.

Grunderna för min inställning

Enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken döms den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, för våldtäkt till fängelse i lägst två år.

Av bestämmelsens tredje stycke framgår att för det fall ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet är att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i höst fyra år.

Vid bedömningen av om en våldtäkt är att anse som mindre grov ska hänsyn tas till samtliga omständigheter vid brottet. Regeringen uttalade under förarbetena till 2005 års lagändringar att avsikten är att bestämmelsen ska tillämpas endast i undantagsfall där omständigheterna klart avviker från vad som normalt är fallet vid denna brottstyp (prop. 2004/05:45 s. 138). Enligt regeringen kan dock inte uteslutas att det kan förekomma fall som i och för sig är straffvärda och väl bör omfattas av benämningen våldtäkt, men för vilka ett minsta straff om fängelse två år är alltför ingripande. Avsikten är dock inte att få till stånd någon mildare straffvärdebedömning än den som för närvarande förekommer för våldtäktsbrott. (a. prop. s. 53). Som exempel på fall då bestämmelsen kan vara tillämplig nämns i propositionen att en person genomför samlag med en person som sover, men samlaget inskränker sig till att könsdelarna kommer i beröring med varandra, dvs. utan penetrering, samt

att personen vaknar och gör klart att han eller hon inte är intresserad av något sexuellt umgänge och att gärningsmannen då upphör med sina närmanden.

I rättsfallet NJA 2008 s. 482 I hade en person åtalats för att ha fört in sina fingrar i målsägandens underliv när hon sov. Högsta domstolen fann att våldtäktsbrottet var att anse som mindre grovt. Vid bedömningen beaktade Högsta domstolen särskilt att händelseförloppet var kortvarigt samt att den tilltalade avbröt sitt handlande så snart målsäganden vaknade och klargjorde att hon inte var intresserad av sexuellt umgänge. Vidare beaktades att våld eller hot om våld inte förekom och att gärningen, utöver den kränkning som övergreppet i sig innebar, inte hade några förödmjukande eller förnedrande inslag.

Omständigheterna i rättsfallet NJA 2008 s. 482 I var till stor del överensstämmande med det exempel som lagstiftaren gav i förarbetena på en situation för vilken den lindrigare straffskalan skulle kunna tillämpas (se a. prop. s. 138).

Rubriceringsfrågan berördes även i Högsta domstolens avgörande NJA 2013 s. 548. Den tilltalade hade fört in sina fingrar i målsägandens underliv för att kontrollera om hon hade varit otrogen. Gärningen ansågs vara en sexuell handling i den mening som avses i 6 kap. brottsbalken, trots att den tilltalade inte hade något sexuellt syfte. Handlingen, som var kortvarig, utfördes med våld och hot mot målsägandes uttryckliga vilja. Den tilltalade hade "grävt runt" i målsägandens underliv och det uttalade syftet var förödmjukande för henne. Våldtäktsbrottet kunde därför inte anses vara ett sådant undantagsfall att den lindrigare straffskalan skulle tillämpas.

Skillnaden mellan ovan nämnt avgörande och nu aktuellt fall är att gärningsmannens handlande, i det först nämnda fallet, saknade sexuellt syfte. Att notera är att Högsta domstolen har angett användandet av våld som en av omständigheterna som talar mot att våldtäkten ska bedömas som mindre grov.

Min bedömning

Som framgår av förarbeten och praxis ska möjligheten att rubricera våldtäktsgärningen som mindre grov vara förbehållen undantagssituationer.

GRA har med våld tvingat målsäganden att tåla en sexuell handling som är jämförlig med samlag. Målsäganden var ensam med GRA som hon inte kände sedan tidigare och som hon endast hade umgått med en kortare stund under kvällen. Målsäganden led av självskadebeetende och hade inför GRA uttalat att livet inte tjänade något till samt skurit sig med en kniv. GRA var därmed medveten om att målsäganden inte mårde bra och han försökte enligt egen utsago lugna henne när hon skar sig. Målsäganden var vidare kraftigt berusad och befann sig i en utsatt situation när hon sittandes på huk med blottat underliv blev fasthållen bakifrån och penetrerad med GRAs fingrar. Det var visserligen, som tingsrätten pekat på, fråga om ett kortare händelseförlopp.

GRAs handlande avbröts dock först efter det att målsäganden hade skrikit och försökt putta bort GRA.

Nämnda omständigheter kan enligt min uppfattning inte anses klart avvika från vad som normalt är fallet vid brottstypen våldtäkt. Gärningen har innefattat våldsanvändningen och begåtts i en situation där målsäganden svårligen kunnat freda sig. Att penetrationen här skett med finger eller fingrar medför inte att gärningen är att anse som mindre grov. Några omständigheter som vid en samlad bedömning skulle föranleda att ett minsta straff om fängelse två år framstår som alltför ingripande har jag inte kunnat finna.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

När det gäller underrättspraxis kan konstateras att det finns avgöranden som går i en annan riktning än den nu aktuella domen. Som exempel kan nämnas Svea hovrätts avgörande den 2 februari 2016 (mål B 10937-15). I det fallet bestod handlingen i att den tilltalade förde in sina fingrar i målsägandens underliv medan de badade i en damm. Vid rubriceringen beaktade hovrätten att händelseförloppet varit kortvarigt och att målsäganden befunnit i en mycket utsatt situation genom att hon var i vatten där hon delvis knappt bottnade. Brottet kunde därför inte bedömas som mindre grovt.

Ett annat avgörande som kan nämnas är Svea hovrätts dom den 26 januari 2016 (mål B 10649-15). Omständigheterna i det fallet liknar de i nu aktuellt fall. Hovrätten dömde den tilltalade för att ha fört upp sina fingrar i målsägandens underliv när hon satt på huk med blottat underliv för att kissa. Åklagaren hade påstått att målsäganden befann i en särskilt utsatt situation på grund av berusning och med hänsyn till att hon satt på nämnt sätt. Hovrätten bedömde att målsägandens berusning inte var sådan att den påverkade hennes förmåga att freda sin sexuella integritet. Enbart det förhållandet att målsäganden suttit ner för att kissa kunde, enligt hovrätten, inte medföra att hon befann sig i en särskilt utsatt situation i våldtäktsparagrafens mening. Den tilltalade hade inte brukat något annat våld och han dömdes följaktligen för sexuellt ofredande.

Överåklagaren Marianne Ny vid Utvecklingscentrum Göteborg, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för rätts-och metodutveckling avseende bl.a. frågor om sexualbrott, har i en framställning till riksåklagaren om att domen bör överklagas i frågan om påföljd anfört bl.a. följande.

Det förefaller råda en osäkerhet kring rubriceringsfrågan i mål om våldtäkt där målsäganden utsätts för en med samlag jämförbar handling utan att ha befunnit

sig i en särskilt utsatt situation enligt 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken. Underrättspraxisen är inte enhetlig. Jag anser därför att det finns ett behov av vägledande uttalande från Högsta domstolen i frågan om gränsdragningen mellan våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första och våldtäkt som är att anse som mindre grov enligt nämnda bestämmelsens tredje stycke. Högsta domstolen bör därvid klarlägga vilka omständigheter som ska anses klart avvika från vad som normalt är fallet vid våldtäktsbrottet.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av överklagandet vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. Målet innehåller inte några bevisfrågor och lämpar sig väl för en prövning i Högsta domstolen.

Jag instämmer i Marianne Nys och Utvecklingscentrum Göteborgs uppfattning. Jag vill för egen del även tillägga följande.

Det har under senare tid uppmärksammats att antalet anmälningar om sexuella övergrepp innefattande penetration med fingrar i samband med festivaler och andra större evenemang ökat. Enligt min uppfattning är det mycket angeläget att rättsväsendet ser allvarligt på denna typ av övergrepp. Det är också av stor vikt att rubriceringen redan under förundersökningen sker på ett enhetligt sätt. Inte minst då det vid misstanke om våldtäkt av normalgraden råder en presumtion för anhållande och häktning.

Regeringen har den 28 augusti 2014 beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av våldtäktsbrottet (dir. 2014:123). Genom tilläggsdirektiv den 13 november 2014 ombildades utredningen till en parlamentarisk kommitté (dir. 2014:144). Kommittén har antagit namnet 2014 års sexualbrottskommitté (Ju 2014:21). Enligt tilläggsdirektiv den 29 januari 2015 (dir. 2015:5) ska kommitténs uppdrag slutredovisas den 1 oktober 2016.

Jag kan inte av direktiven utläsa att den här aktuella gränsdragningsfrågan kommer att behandlas av sexualbrottskommittén. Även om så skulle komma att ske ligger en ev. ny lagstiftning på området fortfarande långt fram i tiden. Enligt min uppfattning är det således av stor vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Jag delar hovrättens bedömning angående vad som är utrett i målet. Prövningstillståndet kan därför begränsas till att avse hur brottet, utifrån vad hovrätten har funnit utrett, ska bedömas samt i fråga om påföljd.

Bevisning m.m.

Preliminärt åberopar jag inte någon bevisning. Jag ber dock att få återkomma med bevisuppgift och mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Kerstin Skarp

My Hedström

Kopia till:
Utvecklingscentrum Göteborg
City åklagarkammare i Stockholm (AM-94728-15)
Kammaråklagaren Sara Derakti